

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

© 2014 ПОЛІЩУК Є. А.

УДК 336.722

Поліщук Є. А. Еволюція та передумови розвитку небанківських фінансових установ в Україні

Метою статті є дослідження еволюції розвитку небанківських фінансових установ з часу їх виникнення на території сучасної України до сьогодення. Це дозволить виявити можливість сприйняття населення як основного постачальника інвестиційних ресурсів через небанківських фінансових посередників, інших фінансових установ, відмінних від банків. Деякі небанківські фінансові установи в тому чи іншому вигляді існували на території сучасної України ще з 16 ст. З приходом радянської влади функції фінансових посередників були атрофовані або ж деформовані, що призвело до спотворення суті небанківських фінансових установ. Інститут страхування існував та розвивався за радянської епохи. Це пояснює те, що нині страхові послуги є найпоширенішими серед інших небанківських фінансових послуг. Деякі установи (інститути спільного інвестування та недержавні пенсійні фонди) є новими на сучасному фінансовому ринку. Їх розвиток є повільним через макроекономічну нестабільність, що значно підірває довіру до фінансових установ з боку інвесторів. Тож, споживачі фінансових послуг України є лояльними до появи на ринку нових фінансових інститутів, але вони не є толерантними до коливань валютних курсів, інфляції, зменшення рівня життя тощо. Отже, для успішного функціонування фінансового ринку в цілому необхідні інші підходи у державній політиці, спрямовані на макроекономічну стабілізацію.

Ключові слова: небанківські фінансові установи, фінансовий ринок, регулювання фінансового ринку.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Поліщук Євгенія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: Yivga_83@ukr.net

УДК 336.722

UDC 336.722

Поліщук Е. А. Эволюция и предусловия развития небанковских финансовых учреждений в Украине

Целью статьи является исследование эволюции развития небанковских финансовых учреждений со времен их возникновения на территории современной Украины по нынешний час. Это позволит показать возможность восприятия населения как основного поставщика инвестиционных ресурсов через небанковских финансовых посредников, других финансовых учреждений, отличных от банков. Так, некоторые небанковские финансовые учреждения в том или ином виде существовали на территории современной Украины еще с 16 ст. С приходом советской власти функции финансовых посредников были атрофированы или деформированы, что привело к искажению сути небанковских финансовых учреждений. Институт страхования существовал и развивался при советской эпохе. Это объясняет то, что ныне страховые услуги являются наиболее распространенными среди других небанковских финансовых услуг. Некоторые учреждения (институты совместного инвестирования и негосударственные пенсионные фонды) являются новыми на современном финансовом рынке. Их развитие замедлено из-за макроекономической нестабильности, которая значительно подрывает доверие к финансовым учреждениям со стороны инвесторов. Итак, потребители финансовых услуг Украины являются лояльными к появлению на рынке новых финансовых институтов, но они не являются толерантными к колебаниям валютных курсов, инфляции, уменьшению уровня жизни и т. п. Таким образом, для успешного функционирования финансового рынка в целом необходимы другие подходы в государственной политике, направленные на макроекономическую стабилизацию.

Ключевые слова: небанковские финансовые учреждения, финансовый рынок, регулирование финансового рынка.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Поліщук Євгенія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра банківських інвестицій, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: Yivga_83@ukr.net

Polishchuk Ye. A. Evolution and Development Preconditions of the Non-Bank Financial Institutions in Ukraine

The article studies the evolution of the development of the non-bank financial institutions since their origination on the territory of modern Ukraine until the present time. This study shows the possibility of perceiving the population as the main provider of investment resources through non-bank financial intermediaries as well as the other financial institutions, other than banks. Thus, certain non-bank financial institutions in one form or another existed on the territory of modern Ukraine beginning from the 16th century. With the advent of Soviet power the functions of the financial intermediaries were atrophied or twisted, that resulted in the distorted essence of the non-bank financial institutions. The insurance institute still existed and developed in the Soviet era. This explains the fact, that insurance services are the most common among other non-bank financial services. Some agencies (joint investment institutions and non-governmental pension funds) are new to the modern financial market. Their development is slowed down due to macroeconomic instability, which greatly undermines the credibility of the financial institutions on the part of investors. So, users of the financial services in Ukraine are loyal to the emergence of new financial institutions on the market, but they do not tolerate variations in exchange rates, inflation, decline in living standards etc. Therefore the successful functioning of the financial market as a whole requires some other approaches on the part of the public policy aimed at the macroeconomic stabilization.

Key words: non-bank financial institutions, financial markets, regulation of the financial market.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Polishchuk Yevheniia A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Investment Banking, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: Yivga_83@ukr.net

Діяльність фінансових посередників є обов'язковим атрибутом сучасної економіки. В умовах розвинутої ринкової економіки свою діяльність здійснює величезна кількість фінансових посередників, які за винагороду надають різні види фінансових послуг. Особливу увагу привертають до себе небанківські фінан-

сові установи (НБФУ), сутність яких зводиться до того, що це вузькоспеціалізовані фінансові посередники, які або акумулюють, або конвертують та направляють вільні грошові ресурси суб'єктів господарювання в інвестиційні процеси з метою досягнення комерційного або іншого ефекту чи збереження вартості грошей у часі.

Дуже часто в науковій літературі можна зустріти думку про те, що вони знаходяться на етапі свого становлення. Але головною проблемою є не стільки нерозвиненість, скільки низький рівень їх сприйняття населенням. З цим можна й пов'язати їх розвиток, який залежить від активного залучення вільних грошових коштів саме через інститути небанківського фінансового сектора та їх подальше спрямування у розвиток економіки.

Небанківські фінансові установи є об'єктом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких особливої уваги заслуговують праці Ватаманюка З. Г., Гончаренка В. В., Картамишевої О. Є., Коняєва І. В., Злупка С. М., Маккінона Р. та інших. Ці вчені зробили значний внесок у розвиток теорії фінансового ринку та його інфраструктури. Разом з тим малодослідженим є процес зародження та становлення небанківських фінансових установ в Україні.

Відповідно до цього основною метою статті буде дослідження еволюції розвитку небанківських фінансових установ з часу їх виникнення на території сучасної України до сьогодення. Це дозволить побачити можливість сприйняття населенням, як основного постачальника інвестиційних ресурсів через небанківських фінансових посередників, інших фінансових установ, відмінних від банків.

Як свідчать дослідження, небанківські фінансові інститути у тій чи іншій формі почали виникати на території сучасної України ще у XVI столітті. А вже до середини XIX століття сформувалася окрема парабанківська система. Тобто, «відбулася фінансово-кредитна інституціоналізація» [1, с. 24], саме тоді були створені праобразу сучасних небанківських фінансових установ.

Потрібно зауважити, що розвиток НБФУ в Україні того часу є складним і неоднорідним, з огляду на приналежність територій до різних імперій. Так, становлення фінансової системи відбувалося в умовах поділу України на частини, одна з яких (близько 80%) належала до Російської, а решта земель – до Австрійської імперій. Це не могло не накласти відбиток на тодішній суспільно-економічний лад.

Дослідивши низку наукових літературних джерел [1, 2, 3, 4], що стосуються питань розвитку НБФУ, можемо виділити етапи розвитку та визначити їх особливості (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція розвитку небанківських фінансових послуг до 1991 р.

Роки етапу	Основні події		Особливості розвитку
	Велика Україна (частина Російської імперії)	Частина України у складі Австрійської імперії	
1	2	3	4
Кінець XVI – кінець XVIII ст.	Створення «Приказов общественного призрения» (1775 р.), які надавали послуги усім верствам населення, окрім покріпачених селян. Існували також «позички» (1785 р.) для задоволення потреб дворян і поміщиків	При братствах і церквах створювалися ломбарди (Каси милосердя)	Сільськогосподарський характер економіки, жалюгідне становище селян. Мануфактурний спосіб виробництва. Панування лихварства. Пасивна політика колонізаторів щодо розвитку Українських земель, зацікавлення у відсталості економіки, привілейоване становище великих землевласників. Причина виникнення НБФУ: об'єктивна потреба у грошах, які були акумульовані цими установами. Характер діяльності деяких позиціонувався як допоміжний
Початок XIX ст. – середина XIX ст.	Створення першого ломбарду на території України (Одеса, 1800 р.). Початок діяльності облікових контор (1806 – 1817 рр.). Надавали позички під векселі. Створення «Другого російського страхового товариства захисту від вогню» (1835 р.). Створення ощадних кас (1842) «Російське товариство пароплавства і торгівлі» (1857 р.) – страхування суден	Прихід на Західну Україну страхування («ллойди»)	Індустріальний розвиток суспільства, який характеризувався розвитком великого машинного виробництва, поглибленням розподілу праці, подальшим збагаченням власників засобів виробництва, землевласників і збіднінням широких верств населення, загостренням їх економічних проблем. Банкам стає не вигідно надавати невеликі кредити простим робітникам і селянам, заощадження дрібних господарств використовувалися ними на потреби держави, власників засобів виробництва та землевласників

1	2	3	4
Середина XIX ст. – 1917 р	1860 – 1862 рр.– ліквідація усієї системи Державних банків, початок створення нової системи банків і небанківських фінансових установ. Нове положення «Про діяльність ощадних кас». Створення у Полтаві «Товариства взаємного страхування» (1863). Створення Одеського приватного ломбарду (1886), а також створення Державної мережі ломбардів. Створення ощадних кас при поштово-телеграфних відділеннях (1889). Початок діяльності товариства взаємного кредиту (1860 – 1870). Створення позичково-ощадних товариств (1866 р.). Перший кредитний кооператив (Полтавщина, 1869 – 1919)	Створення нестатутних економічних підприємств на селі (шпихлірі, позичкові каси, торговельні крамниці) як засіб захисту від лихварства шляхом надання іпотечних кредитів. Створення ощадно-позичкового товариства (1860). Створення першої кредитної спілки (Львів, 1874). Набули поширення Єврейські кооперативи, які у 1901 р. увійшли до Головного Союзу промислових і господарських товариств	Відміна кріпосного права. Реорганізація великого поміщицького землеволодіння. Зростання індустріалізації господарства. Фабрична форма виробництва. Формування великих промислових підприємств. Поширення кредитних операцій, що викликало належає функціонування кредитної системи, розширення мережі банківських та небанківських фінансових установ. Існування великої кількості ломбардів на акціонерних засадах, однак їх діяльність була переважно лихварською. Пізніше, враховуючи потребу в здешевленні позичок, розпочалося створення муніципальних ломбардів. Російсько-Японська війна (1904 – 1905), Перша світова війна (1914 – 1918)
Радянська Україна			
1917 – 1991 рр.	Реєстрація знову створених кредитних кооперативів і ощадно-позичкових товариств та їх союзів (12 лютого 1919). Ліквідація міських і земських кредитних товариств (17 травня 1919). Ліквідація ломбардів (після жовтневого перевороту). Злиття кредитних і ощадно-позичкових кооперативів та товариств, перетворення їхніх районних, губернських і обласних союзів у споживчі товариства, передача останнім їх активи і пасиви, устаткування і персонал (1920). Заснування державних ощадних кас (1920). Створення мережі державних ломбардів (1922 – 1923). Створення Головного Управління державного страхування (1925). Управління іноземного державного страхування (1947).		Розгалужена мережа небанківських фінансових установ на передодні Жовтневої революції, що охоплювала усі галузі аграрно-індустріального регіону. Спрямування більшовицької політики на ліквідацію попередніх кредитних установ. Припинення вільного товарообороту, різке знецінення грошей

Як бачимо з табл. 1, інститут небанківського фінансового посередництва поступово укріплювався у суспільно-побутовому житті громадян ще з кінця XVI ст. На той момент НБФУ створювалися внаслідок потреби осіб у фінансових ресурсах. Причиною виникнення небанківських фінансових установ є погіршення життя простих людей, їх потреби в отриманні фінансових послуг, у додаткових фінансових ресурсах для забезпечення свого існування, які стала забезпечувати кредитна кооперація. Саме потреби людей у фінансових послугах, спрямовані на покращання умов життя, їх діяльність із задоволення цих потреб сприяли створенню ними кредитних кооперативів, які дали можливість заощадження одним робітників і селян використовувати іншим членам кредитної кооперації [5, с. 194].

Зародження в країнах Європи кредитної кооперації на основі добровільної форми взаємодопомоги широких верств населення як явища системного характеру свідчить про формування у суспільстві інститутів громадянського суспільства, покликаних забезпечувати свободу людини в економічному, соціальному і політичному вимірах, рівноправність людини у своїх правах.

Поруч з цим потреба зростала по мірі зростання товарно-грошових відносин. Знаходить своє підтвердження і теза про те, що фінансові інституції розширюють свою діяльність по мірі розвитку малого підприємництва. Особливо яскраво це видно після скасування кріпосного права. Саме тоді небанківські фінансові установи активізували свою діяльність у напрямку кредитування селян. У дорадянській Україні значення НБФУ носило швидше соціальний характер, аніж комерційний, незважаючи на те, що послуги НБФУ часто були доступні лише заможним верствам населення.

Хочеться також підкреслити домінантне становище НБФУ перед банками у тодішній фінансовій системі України. Тобто, міркування стосовно того, що в межах менталітету громадян України наявне несприйняття НБФУ, є невиправданим, на наш погляд. Варто наголосити на тому, що роль банків у тодішній фінансовій системі України почала зростати зі зростанням капіталізму в усьому світі. Це значить, що лише значні обсяги капіталу фінансових установ були взмозі задовольнити потреби зростаючої промисловості. Уже тоді банки витісняли небанківські фінансові установи шляхом включення їх до банків.

Низький рівень розвитку НБФУ в нинішній Україні обумовлюється применшенням їх ролі за радянських часів. Тоді був лише один структурний елемент – банки, який був органічно вмонтований в командно-адміністративну модель управління. У межах цієї моделі акумуляція, мобілізація, розподіл і перерозподіл коштів реалізовувалися за рахунок банків і бюджету. Але й банки неповноцінно виконували роль фінансового посередника. Фактично, вони були розрахунковими установами, залучення коштів населення не було основною їх функцією, а кредити вони надавали в межах централізованого кредитного плану. Тоді банківську систему можна було описати діяльністю трьох банків (Держбанк, Банк для зовнішньої торгівлі та Будівельний банк) і розгалуженою системою ощадних кас, які й були представниками небанківського фінансового сектора. Таким чином, до 90-х років ХХ століття на теренах України фінансовий сектор був представлений кількома банками, які мали монополіне становище в межах визначених галузей, і майже нерозвинений сектор небанківських фінансових установ. Мова про самостійний сектор фінансової системи в особі небанківських фінансових установ не йшла, оскільки мало місце ототожнення цих інститутів із банківською сферою.

Слід визнати, що причиною такого примітивного їх стану потрібно вбачати в принципах системи директивно-планової економіки. Це характеризувалося «відсутністю приватної власності, негативному ставленні до товарно-грошових відносин, які замінюються на відносини розподілу та перерозподілу, заглушені економічна свобода виробника та запровадження повного контролю з боку держави» [6, с. 108]. За таких умов встановлення цін інвестиційного капіталу стає політичним рішенням, що відбувається за відсутності конкурентно встановлених процентних ставок. Відтак, зрозуміла позиція держави щодо розвитку небанківських фінансових установ. Так, панувала думка, що він міг би послабити та підірвати державну монополію банківської сфери.

Втім, незважаючи на слабку гнучкість фінансової системи СРСР небанківські установи все ж таки були представлені у тому чи іншому вигляді. Так, серед них можна згадати ті організації, які укладали перші лізингові угоди. Звичайно, це були експорторієнтовні об'єднання («Автоекспорт», «Машинекспорт», «Тракторекспорт») [7, с. 18]. Але, зважаючи на свою специфічну спрямованість, лізинг не набув широкого розвитку. До того ж, угоди фінансового лізингу носили разовий характер допомоги спільним підприємствам, які знаходилися за межами СРСР.

Такі фінансові установи, як Держстрах та Індержстрах були основними учасниками ринку страхових послуг. Але їх не можна вважати конкурентами, оскільки між ними чітко було поділено сфери впливу. Не варто їх розглядати і як конкурентів для банків, оскільки діяльність перших носила державно-регульований характер, що передбачав значні надходження від страхових платежів до бюджету. Страхові виплати також здійснювалися по мірі необхідності і з бюджету. Характерною особливі-

стю діяльності цих компаній було те, що їх довгострокові резерви виносилися поза межі ринку фінансових послуг і були ще одним джерелом надходжень до бюджету.

За епохи Радянського Союзу також існували кредитні та ощадні кооперативні товариства. Цільове призначення їх діяльності полягало в наданні кредитів на господарські потреби членів товариств, які також здійснювали вкладення грошових коштів для подальшого їх спрямування на підтримку сільського господарства. Поруч із ними створюються товариства взаємного кредиту, які проіснували лише до 1931 р. Саме ці утворення виступали прямими конкурентами монополічних банків, а також йшли в розріз тодішньої політики, оскільки були проявом «капіталістичного ладу» [8, с. 261].

При профспілкових організаціях для співробітників і службовців (членів профспілки) створювалися каси взаємної допомоги. Принцип їх діяльності полягав у сплаті членських внесків учасників, які отримували взаємне право на позичку. Хоча такі інститути й були корисними для їх членів, однак вони й не приносили доходу. Якщо особа виходила з цієї каси, то вона отримувала усі свої внески за мінусом заборгованості за позички.

Недовго проіснували й ломбарди. На етапі створення Радянського Союзу їх діяльність була передбачена у сфері ринку фінансових послуг, але так само, як і кредитні та ощадні кооперативні підприємства, були ліквідовані з огляду невідповідності системи соціалізму.

Увесь їх потенційний потенціал увібрала банківська система, що й пояснює їх домінуючий статус на ринку фінансових послуг вцілому. До того ж, це пояснює традиційні вподобання позичальників: вони звикали використовувати кредити у фінансуванні підприємств, а за слабого розвитку ринку цінних паперів не тільки не вбачали інших джерел фінансування, але й були обмежені у виборі [9, с. 83].

Отже, підґрунтя для теперішнього розвитку небанківських фінансових установ майже не було. Хоча й є всі передумови стверджувати, що ринок фінансових послуг за радянських часів був примітивним, однак потрібно пам'ятати, що більшість традицій, серед яких страхування життя, участь населення у діяльності ринку цінних паперів, кредитна кооперація, втрачені чи дискредитовані численними банкрутствами фінансових установ на початку 90-х рр. ХХ століття. Питання добровільності можемо віднести на другий план, але, на наш погляд, це також метод залучення вільних коштів населення в інвестиційні процеси держави.

Деякі НБФУ перестали зовсім існувати у фінансовому просторі країни. Серед таких можемо назвати інститути пенсійного забезпечення (щось на кшталт теперішніх НПФ), діяльність лізингових та інших фінансових компаній, які у ринковому середовищі обслуговують малий та середній бізнес. Втім, у них і не було потреби, оскільки в соціалістичній системі не передбачено було інституту приватного підприємництва.

Початок 90-х років ХХ століття знаменував новий етап розвитку фінансових посередників в Україні. Причому таму часу процеси приватизації стали передумовою фінансiалiзацiї економiки України. Іншими сло-

вами, саме вони дали поштовх розвитку НБФУ в такому вигляді, якими вони зараз є. Нинішні диспропорції на ринку фінансових послуг обумовлюються їх неоднорідним розвитком на початку їх становлення. Так, серед небанківських фінансових установ саме страхові компанії, долаючи труднощі перехідного періоду, найперші почали активно розвиватися. Цим пояснюється їх висока частка на ринку небанківського фінансового посередництва в умовах сьогодення.

Варто зауважити, що важко здійснювати аналіз небанківських фінансових установ в їх загальному вигляді. Тому, на наш погляд, буде вдалим виконувати дослідження, використовуючи метод дедукції. Завдання було нелегким, але підсилим, тому пропонуємо нижче узагальнені нами періоди розвитку небанківських фінансових установ в Україні (рис. 1).

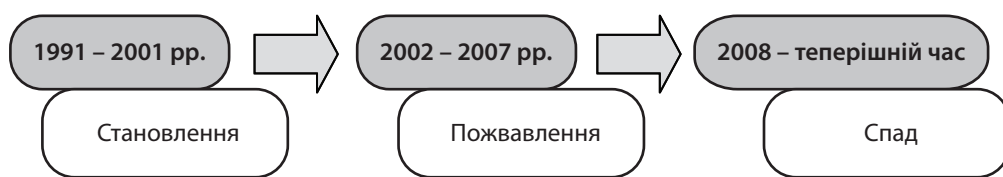

Рис. 1. Періодизація розвитку небанківських фінансових установ від 1991 р.

1991 – 2001 рр. – становлення. На той момент часу функціонування НБФУ відбувалося в межах відсутності спеціального законодавства та окремого наглядового органу. Тоді НБФУ діяли в полі господарського законодавства. Функції по контролю та нагляду лягало на окремі підрозділи Міністерства фінансів. На фоні недосконалого нормативно-правового поля помітно зростання кількості фінансових компаній, які створювалися за принципом «фінансових пірамід». Такий підхід у веденні бізнесу призвів до великої кількості банкрутств фінансових посередників. Пасивне ставлення держави до описаних проблем на фоні слабкого економічного становища призвело до недовіри суб'єктів господарювання до фінансових установ в цілому. Невчасне реагування та вирішення цих проблем було зумовлено відсутністю інфраструктури ринку фінансових послуг. Помітний низький рівень професіоналізму серед працівників НБФУ та їх регуляторів. Спостерігається виникнення принципово нових небанківських фінансових посередників (недержавні пенсійні фонди, лізингові та інші компанії тощо). Створення НБФУ було продиктовано вимогами ринку, точніше переходом на новий економічний устрій. Це також означало, що в суспільстві відчувалася потреба у таких інститутах.

У деяких випадках можна було спостерігати таку ситуацію, коли, наприклад, були відсутні самі НБФУ, але їхні функції виконували інші суб'єкти ринку. Це стало наслідком неправильного тлумачення та розуміння понятійного апарату.

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. почали прийматися законодавчі акти, що стали основою регулювання найрозвиненіших на той час фінансових установ в Україні (наприклад, страхові компанії). А регулювання ІСІ перейшло до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Тож, внутрішнє та зовнішнє середовище функціонування НБФУ на цьому етапі часто суперечило одне одному. Для держави розвиток НБФУ не був пріоритетним, тому наявні проблеми здебільшого не вирішувалися, а лише ускладнювалися.

2001 – 2007 рр. – пожвавлення. Як тільки суб'єкти ринку зрозуміли, що ведення бізнесу є досить привабливим з огляду багатьох аспектів, зокрема, його високої доходності, викликаній дефіцитом фінансових ресурсів, так одразу вони активізували свою діяльність у цьому напрямку. По мірі зростання ринку виникали вимоги щодо певних правил гри на ньому, а це повинен був забезпечити певний регуляторний орган. Саме в цей період часу була створена Державна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг (нині перейменована на Національну), яка взяла на себе функції з нагляду та контролю над майже усіма НБФУ.

Спостерігається активна робота щодо створення повноцінного нормативно-правового поля НБФУ. Стрімко зростають обсяги залучення капіталу, зокрема, населення, а також надання кредитів. Зростає й кількість небанківських фінансових посередників. Особливим є те, що відбувається глибоке розмежування НБФУ за функціональним призначенням. Іншими словами, лізингом займаються лізингові компанії й банки, і ніхто інший.

Стала відчутною й робота наглядового органу в напрямку відкритості та доступності інформації. Поступово створюється інфраструктура ринку небанківських фінансових послуг.

Складається враження про повернення довіри населення до фінансових установ, зокрема, НБФУ. Втім, це тільки на перший погляд. Оскільки в першу чергу для індивідуальних інвесторів важливо відчувати загальноекономічну стабільність. Наприклад, на той момент часу зростання внесків населення у такі нові фінансові установи, як ІСІ, відбувалося на фоні відносної стабільності в економіці: порівняно низький рівень інфляції, наявність незначних валютних коливань, зростання доходів населення, які можна було вкладати в різні (раніше недоступні) фінансові інструменти. Потім вже підіймається питання про їх доходність, яка часто була вищою, ніж по банківських депозитах.

Небанківський фінансовий бізнес стає цікавим іноземним інвесторам. У них з'являється можливість щодо виходу на український ринок. Але за інвестиційною привабливістю криються проблеми, які носять здебільшого фіскальний та культурний характер. Проте, такі перешкоди не завадили процесу інтеграції вітчизняних НБФУ у світовий фінансовий простір.

2008 р. – по теперішній час – спад. Стрімкий розвиток небанківських фінансових установ був обірваний

світовою фінансово-економічною кризою. Ринок фінансових послуг України переживає спад активності майже всіх його учасників. Згортаються процеси інвестування в усіх галузях економіки. Фінансовий стан населення, як основного донора інвестицій, погіршується. Інвестори виводять свої кошти з фондів, забирають вклади з банків і кредитних спілок. Це стає передумовою для розвитку таких фінансових установ, як ломбарди та інші фінансові компанії, які за власні кошти мають право надавати кредити. Користуючись несприятливим становищем банків і кредитних спілок, які на деякий час призупинили кредитування, ломбарди та фінансові компанії почали кредитувати під високі відсотки. Розповсюджуючи свої послуги, вони займають певну нішу на ринку і, водночас, витісняють банки. Навчені кризою, НБФУ змінюють свої стратегії розвитку на більш помірковані та менш ризикові. Пріоритетним напрямком стає не так зростання ефективності від діяльності, а, швидше, збереження своїх позицій на ринку.

Регулятор розробляє Концепцію розвитку ринків небанківських фінансових послуг на 2013 – 2014 рр., в якій викладено шляхи вирішення наявних проблем НБФУ. До того ж, Нацкомфінпослуг активно провадить свою діяльність у напрямку запобігання фінансових махінацій з боку НБФУ, зокрема, тих компаній, які працюють за принципом фінансової піраміди.

ВИСНОВКИ

Отже, деякі небанківські фінансові установи в тому чи іншому вигляді існували на території сучасної України ще з XVI ст. До таких можна віднести фінансові установи кредитного типу – праобрази кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових установ. До середини XIX ст. вони відігравали вагомий роль у суспільному житті, ніж банки. З приходом радянської влади функції фінансових посередників були атрофовані або ж деформовані, що призвело до спотворення суті небанківських фінансових установ. Інститут страхування існував і розвивався за радянської епохи. Це пояснює той факт, що нині страхові послуги є найпоширенішими серед інших небанківських фінансових послуг. Тобто це створило передумови розвитку страхового ринку. Деякі установи (інститути спільного інвестування та недержавні пенсійні фонди) є новими на сучасному фінансовому ринку. Їх розвиток є повільним, але, на наш погляд, через макроекономічну нестабільність, що значно підриває довіру до фінансових установ з боку інвесторів.

Тож, споживачі фінансових послуг України є лояльними до появи на ринку нових фінансових інститутів, але вони не є толерантними до коливань валютних курсів, інфляції, зменшення рівня життя тощо. Отже, для успішного функціонування фінансового ринку в цілому необхідні інші підходи у державній політиці, спрямовані на макроекономічну стабільність. Дослідження щодо її розробки і є перспективними у цьому напрямку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Картамишева О. Є. Адміністративно-правове регулювання небанківських фінансових установ : монографія / О. Є. Картамишева. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 166 с.

2. Гончаренко В. В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика / В. В. Гончаренко. – К. : Наукова думка, 1997. – 240 с.

3. Волосович С. Розвиток інфраструктури ринку кредитного страхування в Україні / С. Волосович // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 5. – С. 36 – 43.

4. Кравчук А. В. Теоретичні засади розвитку перестрахування / А. В. Кравчук, І. І. Кириченко // Вісник ЖДТУ. – 2014. – № 1(67). – С. 142 – 146.

5. Картамишева О. Є. Передумови виникнення небанківських фінансових установ / О. Є. Картамишева // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2009. – № 3(46). – С. 191 – 195.

6. Maccinon, Ronald I. Financial Control in Transition from Classical Socialism to a Market Economy / Ronald I. Maccinon // Journal of Economic Perspectives. – 1991. – № 5. – Р. 107 – 122.

7. Коняев И. В. Правовые вопросы лизинга в Российской Федерации / И. В. Коняев // Правоведение. – 1996. – № 1. – С. 17 – 26.

8. Українська економічна думка : хрестоматія / Упоряд., наук. ред., пер. С. М. Злупко. – К. : Знання, 1998. – 448 с.

9. Ватаманюк З. Г. Небанківські фінансові інститути у перехідних економічних системах / З. Г. Ватаманюк, О. Л. Дорош // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 77 – 87.

REFERENCES

Honcharenko, V. V. *Kredytni spilky iak finansovi kooperatyvy: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainska praktyka* [Credit unions are financial cooperatives as: International Experience and Ukrainian practice]. Kyiv: Naukova dumka, 1997.

Kartamysheva, O. Ie. *Administratyvno-pravove rehulivannia nebankivskykh finansovykh ustanov* [Administrative and legal regulation of non-bank financial institutions]. Donetsk: Yuho-Vostok, 2012.

Kravchuk, A. V., and Kyrychenko, I. I. "Teoretychni zasady rozvytku perestrakhuvannia" [The theoretical basis of reinsurance]. *Visnyk ZhDTU*, no. 1 (67) (2014): 142-146.

Kartamysheva, O. Ie. "Peredumovy vynykennia nebankivskykh finansovykh ustanov" [Predictors of non-bank financial institutions]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*, no. 3 (46) (2009): 191-195.

Koniaev, I. V. "Pravovye voprosy lizinga v Rossiyskoy Federatsii" [Legal issues of leasing in the Russian Federation]. *Pravovedenie*, no. 1 (1996): 17-26.

Maccinon, R. I. "Financial Control in Transition from Classical Socialism to a Market Economy". *Journal of Economic Perspectives*, no. 5 (1991): 107-122.

Ukrainska ekonomichna dumka [Ukrainian economic thought]. Kyiv: Znannia, 1998.

Volosovych, S. "Rozvytok infrastruktury rynku kredytnoho strakhuvannia v Ukraini" [Infrastructure development credit insurance market in Ukraine]. *Visnyk KNTEU*, no. 5 (2011): 36-43.

Vatamaniuk, Z. H., and Dorosh, O. L. "Nebankivski finansovi instytuty u perekhidnykh ekonomichnykh systemakh" [Non-bank financial institutions in transition economies]. *Finansy Ukrainy*, no. 8 (2003): 77-87.